

ĐỂ CÓ CHÍNH PHỦ KIẾN TẠO PHẢI ĐỔI MỚI CHỨC NĂNG, CẢI CÁCH BỘ MÁY

Trong nhiệm kỳ 2016 - 2021, để có một Chính phủ kiến tạo, Chính phủ cần đổi mới chức năng, cải cách bộ máy để vận hành nền công vụ phù hợp và hiệu quả. Trên thế giới, nhiều quốc gia cho rằng, cứ 10 đến 15 năm nền công vụ phải có những điều chỉnh, thay đổi phù hợp.

Thay đổi là một đòi hỏi khách quan, xuất phát từ kỳ vọng của công chúng và từ những biến động về kinh tế - chính trị, vì thế nếu giữ mối quan hệ chặt chẽ thường xuyên với công chúng, Chính phủ sẽ nhận thấy những dấu hiệu để dự báo và tiến hành những điều chỉnh. Nền công vụ tốt là nền công vụ biết chấp nhận và đương đầu với những thách thức của sự thay đổi. Để đương đầu với sự thay đổi có hiệu quả, trước hết phải dự báo được sự thay đổi. Theo dự báo, có 6 xu hướng thay đổi trong tương lai tác động đến sự điều hành của các chính phủ đối với nền công vụ. Muốn có một Chính phủ kiến tạo để điều hành tốt nền công vụ có nhiều thay đổi, Chính phủ phải thay đổi chức năng. Việc đổi mới (chuyển biến) chức năng của Chính phủ và việc cải cách bộ máy chính phủ là hai mặt không thể tách rời nhau. Sáu xu hướng cần nghiên cứu để điều chỉnh những thay đổi trong quản lý nhà nước là:

Thứ nhất, hoạt động của các cơ quan Chính phủ như một doanh nghiệp.

Khi tách chức năng quản lý nhà nước của Chính phủ ra khỏi chức năng cung cấp dịch vụ công, Chính phủ chỉ còn nhiệm vụ chính là hoạch định chính sách, giám sát, khuyến khích cạnh tranh lành mạnh, điều tiết giải quyết công bằng xã hội. Chính phủ tiến tới đơn giản hóa thủ tục luật lệ, linh hoạt hơn trong việc thiết kế và cung cấp các chương trình phục vụ công chúng với chi phí thấp, tăng cường trách nhiệm. Chức năng cung cấp dịch vụ công chuyển giao cho các thành phần khác tham gia đặt dưới sự giám sát, kiểm tra, định hướng của Chính phủ. Trong hoạt động Chính phủ lấy tiêu chí hiệu suất và hiệu quả để đánh giá và làm đích để đạt đến. Chính phủ dùng ngân sách đứng ra mời thầu cung cấp các dịch vụ. Trên thế giới, ở nhiều nước Chính phủ thuê các nhà kỹ trị, các chuyên gia và các tổ chức làm công việc quản lý hành chính theo đường lối của những nhà chính trị (chính khách).

Thứ hai, nhất thể hóa theo chiều ngang.

Xu hướng này chống lại xu hướng đang tồn tại hiện nay là hành động riêng rẽ của các bộ, ngành trong Chính phủ. Trong thực tế, nhiều việc cần phải có sự phối hợp giữa nhiều cơ quan của Chính phủ vì các công việc ngày càng phức tạp, động chạm đến nhiều lĩnh vực rất khác nhau, như: bảo vệ môi trường, thực hiện chương trình xóa đói giảm nghèo, giải quyết các căn bệnh của thế kỷ... Xuất phát từ xu hướng này, Chính phủ tổ chức lại thành các bộ liên ngành đa lĩnh vực. Ở nhiều nước đã xuất hiện các bộ trưởng không bộ, không phải để thay thế các bộ trưởng khác khi vắng mà các vị này có văn phòng, có phụ tá, được giao trách nhiệm xem xét

các việc làm của các bộ khác liên quan đến công việc mà họ phụ trách. Hoặc xuất hiện chức danh Bộ trưởng điều phối làm nhiệm vụ điều phối các chức năng thuộc nhiều bộ để phục vụ cho một nhiệm vụ nào đó.

Thứ ba, xu hướng cải tiến các dịch vụ, hướng dịch vụ vào công dân.

Cuộc sống càng được cải thiện thì nhu cầu của công dân đòi hỏi phải được cung cấp những dịch vụ tốt nhất càng tăng lên, vì thế Chính phủ phải luôn luôn cải tiến các dịch vụ công và tạo điều kiện thuận lợi để các tổ chức cung cấp cạnh tranh về chất lượng dịch vụ theo chiều hướng có lợi cho khách hàng (công dân).

Muốn thực hiện được mục tiêu trên, Chính phủ và các tổ chức cung cấp dịch vụ, trong thời đại công nghệ thông tin bùng nổ, phải tổ chức các kênh thông tin thông suốt với khách hàng (công dân) để chỉ đạo nhanh nhạy, để tiếp nhận những thông tin phản hồi giúp cho người phục vụ có cơ sở điều chỉnh thường xuyên nhằm nâng cao chất lượng dịch vụ. Đó là cơ sở cho sự xuất hiện khái niệm “Chính phủ điện tử”. Ngoài việc tổ chức hệ thống thông tin, Chính phủ phải ban hành các cơ chế về tài chính thích hợp hướng tới nâng cao chất lượng dịch vụ, tạo môi trường cạnh tranh lành mạnh trong việc cung cấp dịch vụ. Chính phủ phải thiết kế các kênh cung cấp dịch vụ theo quan điểm tạo thuận lợi cho người nhận dịch vụ thay vì dành thuận lợi cho các cơ quan của Chính phủ.

Thứ tư, xu hướng ủy quyền và phân quyền.

Những nhu cầu của xã hội ngày càng đa dạng, phong phú và luôn thay đổi. Vì thế Chính phủ khó nắm bắt và thường không đáp ứng kịp thời những nhu cầu của người dân. Mặt khác, trình độ của các cấp chính quyền địa phương, cơ sở ngày càng được nâng cao, linh hoạt, chủ động hơn và được công dân giám sát chặt chẽ. Cho nên, các cấp chính quyền địa phương chính là nơi xử lý công việc, cung cấp dịch vụ hiệu quả và kịp thời nhất. Đứng ở góc độ tài chính công xem xét, khi ủy quyền và phân quyền sẽ giảm đáng kể chi phí. Khi mà người dân (người đóng thuế) được hưởng dịch vụ kịp thời, chất lượng cao với chi phí thấp thì chính quyền sẽ thật sự gần dân, gần bó với dân, vì dân.

Thứ năm, phải luôn thay đổi các quy định theo hướng giải phóng mọi tiềm lực của xã hội.

Các quy định, luật lệ theo thời gian sẽ trở nên lạc hậu, kìm hãm sự phát triển. Thậm chí, nhiều quy định có thể coi là chuẩn mực ở thời gian đầu, đến lúc nào đó sẽ trở thành vật cản, làm thui chột các sáng kiến. Vì vậy, xu hướng đơn giản hóa các quy định, chú trọng nhiều hơn vào kết quả sẽ có tác dụng khuyến khích mọi thành phần luôn luôn cải tiến nhằm đóng góp năng lực nhiều hơn cho cộng đồng.

Thứ sáu, xu hướng quan hệ đối tác, hợp tác.

Chính phủ của mỗi nước đều phải đương đầu với những vấn đề lớn như: y tế, an toàn, môi trường, công ăn việc làm, sự cạnh tranh... Những vấn đề này đang lôi cuốn các cơ quan chức năng và các thành phần khác trong xã hội cùng tham gia. Vì thế, kế hoạch hữu hiệu để giải

quyết các vấn đề trọng đại đòi hỏi phải có sự phối hợp và cộng tác thường xuyên ở mọi phía, mọi cấp độ (cấp độ quốc gia, cấp độ vùng, cấp độ khu vực...). Các vấn đề trên không phải là vấn đề của riêng ai, cho nên hợp tác và xu thế phối hợp là tất yếu nhằm động viên mọi nguồn lực, phát huy hết mọi thế mạnh của từng khu vực, từng thành phần trong xã hội.

Các xu hướng trên làm thay đổi nền công vụ, đặt nền công vụ trước trách nhiệm lớn hơn, đáp ứng tốt hơn và rõ ràng hơn, bắt đầu từ những quy định của Chính phủ. Có sự cộng tác nhiều hơn giữa các cấp trong Chính phủ, tiếp cận các chương trình theo phương pháp toàn diện hơn. Chính phủ thấy rằng, không thể và không nên đơn phương làm mọi việc, không có sự độc quyền trong khu vực công mà có sự chia sẻ cởi mở hơn, chuyển hướng ưu tiên cho khách hàng (công dân), chuyển từ kiểm soát sang hợp tác. Một Chính phủ thành công là Chính phủ biết đương đầu với sự thay đổi, chấp nhận thay đổi và quản lý được sự thay đổi. Vì thế Chính phủ phải thay đổi chức năng và để làm được như vậy, Chính phủ phải đổi mới bộ máy, tổ chức.

Với việc xác định chức năng chính là cầm lái, đòi hỏi Chính phủ phải tổ chức gọn nhẹ, linh hoạt vì không có lý gì bộ phận cầm lái nhiều hơn bộ phận bơi chèo; tức là theo nguyên tắc Chính phủ nhỏ - xã hội lớn.

Thực trạng việc đổi mới chức năng của Chính phủ hiện nay đang đứng trước những thách thức, khó khăn, bất cập sau:

Một là, nước ta đang ở vào thời kỳ quá độ từ kinh tế kế hoạch sang kinh tế thị trường. Trong thời kỳ quá độ này, Chính phủ cùng lúc đảm nhận hai vai trò: một mặt, Chính phủ là người khởi động, thúc đẩy, tổ chức nền kinh tế thị trường; mặt khác, Chính phủ phải giải quyết những vấn đề do nền kinh tế kế hoạch để lại, gánh vác chức năng xã hội như vấn đề bảo trợ xã hội. Điều đó làm cho việc đổi mới chức năng chính phủ trở nên khó khăn hơn.

Hai là, việc đổi mới chức năng chính phủ là điều kiện quan trọng để cải cách thể chế kinh tế và phát triển kinh tế thị trường. Đồng thời, tiến trình cải cách thể chế kinh tế và mức độ phát triển của kinh tế thị trường lại quyết định việc đổi mới chức năng chính phủ. Nếu không từng bước cải cách thể chế kinh tế, không có cơ sở nhất định của kinh tế thị trường thì việc đổi mới chức năng chính phủ chỉ là nói suông. Quá trình đổi mới trong những năm qua chứng tỏ tốc độ cải cách những mặt quan trọng của thể chế kinh tế như vấn đề quyền sở hữu, cải cách doanh nghiệp thuộc sở hữu nhà nước có ảnh hưởng trực tiếp và quy định sự chuyển biến chức năng của Chính phủ. Ở nước ta, tốc độ phát triển của kinh tế thị trường nhiều nơi còn rất thấp nên những vấn đề tồn tại về sự chuyển biến chức năng chính phủ càng nhiều.

Ba là, việc đổi mới chức năng của Chính phủ và việc cải cách bộ máy chính phủ là hai mặt không tách rời nhau. Muốn cải cách bộ máy thì phải chuyển biến chức năng. Nếu chức năng không đổi mới thì các bộ máy đã bị giải thể sẽ phải thành lập lại. Đồng thời, nếu đổi mới chức năng thì phải cải cách bộ máy. Trong quá trình cải cách thể chế hành chính trước kia, thường có hiện tượng coi nhẹ mối quan hệ giữa hai mặt đó, chỉ chú ý cải cách bộ máy, ít chú ý đổi mới

chức năng, bởi vì việc cải cách bộ máy có quy định cụ thể về số lượng còn việc đổi mới chức năng không có và không thể có quy định về số lượng.

Bốn là, việc đổi mới chức năng chính phủ có quan hệ mật thiết đến lợi ích của những người trong các cơ quan chính phủ. Trong thời kỳ kinh tế kế hoạch, nhiều cơ quan chủ quản về kinh tế có quyền hành rất lớn đối với các doanh nghiệp thuộc sở hữu nhà nước. Họ sử dụng chức quyền của mình để can dự vào công việc kinh doanh của doanh nghiệp, thậm chí mưu cầu lợi ích cá nhân hoặc lợi ích của một nhóm người. Việc đổi mới chức năng chính phủ ảnh hưởng đến lợi ích, nên không tránh khỏi có những người hoặc nhóm người dùng mọi cách để ngăn trở việc đổi mới chức năng của chính phủ.

Năm là, Chính phủ là một bộ phận hợp thành quan trọng của bộ máy nhà nước. Việc quy định chức năng chính phủ phải phù hợp với thể chế chính trị. Tình hình cải cách thể chế lãnh đạo, chế độ nhân sự... cũng ảnh hưởng trực tiếp đến việc đổi mới chức năng chính phủ. Nhưng cải cách là một quá trình lâu dài, tiến dần từng bước, không thể thực hiện xong trong một sớm một chiều. Ví dụ, việc dân chủ hóa, thể chế hóa đời sống chính trị của đất nước, việc quy định phân cấp của trung ương và địa phương đều cần được cải cách và đều có ảnh hưởng rất lớn đến việc đổi mới chức năng của Chính phủ.

Sáu là, hoạt động quản lý nhà nước của chính phủ và hoạt động tự quản của các tổ chức xã hội có mối quan hệ nương tựa lẫn nhau. Do đó, việc đổi mới chức năng của Chính phủ phải tùy thuộc vào trình độ quản lý của các tổ chức xã hội. Số lượng, chất lượng hoạt động quản lý của Chính phủ không hoàn toàn tùy thuộc vào ý chí của Chính phủ mà trên một mức độ lớn, tùy thuộc ở chỗ xã hội dành cho Chính phủ những không gian và điều kiện như thế nào, tùy thuộc ở trình độ và năng lực tự quản lý của xã hội. Hiện nay, trình độ tự quản lý của xã hội ở nước ta còn tương đối thấp, thể chế bảo hiểm xã hội chưa được kiện toàn, tổ chức và cơ chế tự quản của xã hội chưa được hoàn thiện, năng lực tự quản lý của xã hội còn hạn chế khiến cho Chính phủ phải quản lý nhiều việc, ảnh hưởng đến việc đổi mới chức năng của Chính phủ./.

Diệp Văn Sơn - Nguyên Phó Vụ trưởng, Phó Chánh Văn phòng cơ quan đại diện Bộ Nội vụ tại thành phố Hồ Chí Minh

Nguồn: tcnn.vn